

ΚΩΝ/ΝΟΥ Π. ΤΣΑΦΑΡΑ, 'Η εξέλιξις τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς παρὰ Πλάτωνι, 'Αθήναι 1974, σχ. 8ον, σελ. 111.

'Αφιερωμένη εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ δὴ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ γνωσιολογικὴν θεωρίαν αὐτοῦ εἶναι ἡ νέα ἐργασία τοῦ κ. Κων/νου Π. Τσαφαρᾶ. Τὸ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἐπαινετὸν πόνημα εἶναι καρπὸς πολυετοῦς ἐρεύνης περὶ τὸ λεπτότερον σημεῖον τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. 'Εξετάζων ἐν ἀρχῇ ὁ σ. τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς χαρακτηρίζει ὡς τοιαῦτα τὴν σοφίαν ἢ φρόνησιν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ὁσιότητα ἢ εὐσέβειαν. 'Αναφερόμενος εἰς τὴν σοφίαν θεωρεῖ αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀληθείας ὡς τοὺς δύο πόλους τῆς παρατηρήσεως ἢ τῆς θεωρίας διὰ τὸν Πλάτωνα. Εὐρὺς λόγος γίνεται εἰς τὸ βιβλίον περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν, ἡ ὁποία διὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἀμέσως συνδεδεμένη μετὰ τὴν γνωσιολογίαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

'Εξετάζων τὰς βαθμίδας τῆς γνώσεως ποιεῖται λόγον περὶ τῆς αἰσθήσεως, περὶ τῆς δόξης, περὶ τῆς διανοίας καὶ περὶ τῆς νοήσεως. Κατὰ τὸν σ. ἀκολουθοῦντα εἰς τὸν Πλάτωνα ἡ πρώτη εἶναι ἰδιαίτερα γνωστικὴ λειτουργία, κοινὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. 'Η δόξα τοποθετεῖται ἀξιολογικῶς ὑπεράνω τῆς αἰσθήσεως, ὡς τοιαύτη δὲ ἀποτελεῖ μεσάζον τι μεταξὺ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους εἶδος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Προχωρητικὴν ἀνέλιξιν τῆς γνωστικῆς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἡ «διάνοια», ἡ ὁποία συνδέεται ἰδιαίτερος μετὰ τῶν μαθηματικῶν ἐννοιῶν. Τετάρτη καὶ τελευταία βαθμὶς τῆς γνώσεως εἶναι ἡ νόησις, δι' ἣς μεταστρεφόμεθα ἀπὸ γενέσεως ἐπ' ἀλήθειάν τε καὶ οὐσίαν». Φθάνοντες εἰς τὴν νόησιν δυνάμεθα νὰ στρέψωμεν τὸ βλέμμα μας πρὸς τὴν σφαῖραν τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὸν κόσμον τῆς οὐσίας.

'Επικαλούμενος ὁ σ. σχετικὰ χωρία τοῦ Πλάτωνος ὀρίζει τὴν ἀνδρείαν ὡς σοφίαν τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν, τὴν δὲ σωφροσύνην ὡς ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτειαν κατὰ τὰ ἐν «Πολιτείᾳ» λεγόμενα. 'Εκ τούτου συνάγει ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι θεμελιώδης ἀρετὴ τῆς ψυχῆς προϋποθέτουσα τὴν γνῶσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. 'Η δικαιοσύνη εἶναι οἰκαιοπραγία καὶ ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ τῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁσιότητα ἢ εὐσέβειαν, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις ἀνθρώπου καὶ θεοῦ. 'Η θεμελιώσις τῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης προϋποθέτει κατὰ τὸν σ. τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Λόγον ὡς εἰς ἀνωτάτην ρυθμιστικὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς. Θεωρῶν καθολικῶς ὁ σ. τὴν ἐννοιαν τῆς πλατωνικῆς ἀρετῆς φαίνεται ἀποδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ *I. M. Crombie* ὅτι ἡ Πλατωνικὴ ἀρετὴ εἶναι βεβαίωσις τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῆς ψυχῆς ὡς μιᾶς πνευματικῆς ὑπάρξεως, περαιτέρω δὲ ἀσπάζεται τὴν γνώμην τοῦ *B. Croce*, ὅστις ἐνορᾷ εἰς τὴν ἀρετὴν τὴν λογικὴν ἐνότητα καὶ τάξιν, τὴν συμφωνίαν τῆς βουλήσεως πρὸς ἑαυτήν.

Εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον τοῦ βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ ἡμέτεραι ἀπόψεις» ὁ σ. φαίνεται ὑποστηρίζων ὡς ὀρθὴν κατὰ βάσιν τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, ὑποστηρίζει ὁμοῦ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν νέων συνθηκῶν ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἀρετῆς ἐμφανίζεται σήμερον ὑπὸ ἄλλην προοπτικὴν. Οὕτω σήμερον γίνεται δεκτὸν ἔτι ἡ μόρφωσις ὁλοκλήρου τῆς προσωπικότητος συμφῶνως πρὸς λογικὰς ἀρχὰς καὶ ἡ παρόρμησις τῆς βουλήσεως νὰ ἐνεργῶμεν πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπολύτως νοουμένου, συνιστοῦν τὸ πολυμερὲς φαινόμενον τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνον ἀκριβὴς γνῶσις, ὡς ὁ Πλάτων ἐτρέβευεν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὴ βούλησις. 'Η ἄψογος διαπραγματεύσις ἐνὸς τόσοσ ἑσβαροῦ καὶ κεφαλαϊώδους θέματος, ἡ συναγωγὴ χρησίμων συμπερασμάτων καὶ ὁ ἐπακολουθῶν ἐκτενὴς βιβλιογραφικὸς πίναξ μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ βιβλίου.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΤΥΜΠΑΝΙΔΗΣ